

Kas ir brīnums? Kā darināt jaunus vārdus?

1. Izlasi vārda *brīnums* nozīmes! Izdomā piemērus katrai nozīmei, piemēram, spoki, vilkači, Lielais Ķīnas mūris!

Brīnums

- tas, kas saistīts ar pārdabisku spēku, ar prātu neizskaidrojams, fantastisks.
- neparasta, neticama parādība, kas izraisa izbrīnu.
- tas, kas izraisa apbrīnu.

2. Kādi brīnumi notiek tavā dzīvē?

3. Darini vārdus ar sakni *-brīn-*!

brīnišķīgs

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Pārbaudi izveidotos vārdus vārdnīcā!
Papildini sarakstu!

4. Kā tu darināji vārdus? Izpēti vārdu sastāvu! Nosaki vārddarināšanas paņēmieni! Izmanto tabulā doto atgādni par vārdu darināšanu!

Atgādne par vārdu darināšanu

Paņēmieni	Piemērs
<p>Ar priedēkli <i>aiz-, ap-, at-, bez-, caur-, ie-, iz-, ne-, no-, pa-, pār-, pēc-, pie-, pret-, sa-, uz-</i></p>	<p>sa-ņemt, pa-ņemt, iz-ņemt, no-ņemt</p>
<p>Ar piedēkli <i>-iņ-, -īt-, -el-, -ēn-, -sniņ-, -tiņ-</i> – darina mīļvārdiņus, pamazināmās formas; <i>-niek-, -āj-, -ēj-, -tāj-, -ne-, -iet-, -iķ-, -ul-</i> – darina dažādus personu nosaukumus; <i>-en-, -ēn-, -ul-</i> – darina dažādu dzīvnieku mazuļu nosaukumus; <i>-āj-, -en-</i> – darina augu nosaukumus; <i>-šan-, -um-, -oņ-,</i> – darina darbību nosaukumus;</p>	<p>egle – egl-īt-e skola – skol-niek-s zvirbulis – zvirbul-ēn-s avene – aven-āj-s skriet – skrie-šan-a</p>

Paņēmiens	Piemērs
-nīc-, -tav-, -tuv-, -ain-, -ien- – darina vietu nosaukumus; -um-, -īb-, -īg-, -gan-, -ād-, -isk-, -ēj-, -išķ-, -ain-, -en-, -an- – darina īpašību nosaukumus; -ā-, -ī-, -ē-, -o-, -inā- – darina darbības vārdus	lasīt – lasī-tav-a liels – liel-īb-a
Savienojot divus vārdus	saule, puķe – saulespuķe

5. Izveido jaunus vārdus! Ievēro noteikumus! Izmanto 4. uzdevuma tabulā doto atgādni! Izveidotos vārdus pārbaudi vārdnīcā!

Vārds	Noteikumi	Jauns vārds
mistika	Izveido īpašības nosaukumu (kāds?)	
rēgs	Izveido darbības vārdu (ko dara?)	
dziedāt	Izveido personas nosaukumu (kas?)	
joks	Izveido mīļvārdiņu (kas?)	
grabēt	Izveido darbības nosaukumu (kas?)	
redzēt	Izveido jaunu darbības vārdu, kas nozīmē izjust, pārdzīvot kaut ko (ko darīt?)	

- Kādu vārddarināšanas paņēmienu tu izmantoji?
- Nosaki, pie kādas vārdšķiras pieder vārdi, no kuriem tu darināji jaunus vārdus! Nosaki jauno vārdu vārdšķiru! Ko tu vari secināt?
- Grupā izveidojiet līdzīgu uzdevumu!

6. Pēc piedēkļa nosaki, ko nosauc šie vārdi: personu, darbību, vietu, mīļvārdiņu vai īpašību! Izveido vienu teikumu, iesaistot visus šos vārdus!

klabināšana, tramīgs, klejot, gariņš,
darbinieks, glabātava

- Kā piedēklis palīdz saprast vārda nozīmi?

7. Darini jaunus vārdus, izmantojot priedēkļus! Noskaidro to nozīmi vārdnīcā! Iesaisti izveidotos vārdus teikumos!

biedēt –

vakars –

baiss –

- **Kādas vārdšķiras vārdus tu darināji?**
- **Vai, darinot vārdus ar priedēkli, mainās vārdšķira?**
- **Kuras vārdšķiras vārdam varēja izveidot vairāk jaunu vārdu?**

8. Atšifrē Ineses Zanderes dzejoli “kaparapa noposlēpēpupums”! Kā dzejniece darināja vārdus?

sapagaipaidīpīt saupaulaipainupu diepienupu
 līpīdzīpi nepeņepemt nepeviepienupu
 upun skapatīpītiepies vipirziepienāpā kāpādupu
 liepiepapas ēpēnapa pupusdiepienāpā rāpādapa
 iepieraupaudzīpīt siepienapa gupubupu
 upun skriepiet apar mipilzīpīgupu skupubupu
 jopo tapajāpā slēpēpjapas mapans brāpālipis –
 Pupulapandepes Ģepenepērāpālipis.

9. Grupā izdomājiet savu šifrēto valodu, piemēram, visi vārdi sākas ar priedēkli *ie-* vai beidzas ar izskaņu *-ītis!* Uzrakstiet nelielu tekstu savā valodā! Dodiet tekstu klasesbiedriem, lai tie atšifrē teksta saturu!

10. Lasi tekstu! Izpildi uzdevumus!

10.1. Darini jaunus vārdus no iekavās dotajiem vārdiem!

10.2. Pēdējās rindkopas tekstā dažiem vārdiem pazuduši priedēkļi. Ieraksti darbības vārdiem iederīgus priedēkļus!

10.3. Pasvīturo tekstā 5 vārdus, kas darināti ar priedēkļiem!

10.4. Paskaidro, kā darināti izceltie vārdi!

Jaunā (kas?) _____ (dziedāt) Sabīne Berezina joprojām ar šausmām atceras, kā pirms vairākiem gadiem vietējā kultūras namā kaut kas (ko darīja?) _____ (spoks). “Es ticu spokiem, jo pati piedzīvoju tādas lietas, ko pat atcerēties negribas. Pati esmu sastapusies ar īstu rēgu,” sarunā ar *DELFI Izklaide* atklāj Sabīne.

Tas notika pirms vairākiem gadiem Bauskas novada Līduma kultūras namā. Jaunā dziedāja vakaros, kad kultūras namā neviena vairs nebija, gāja vingrināties dziedāšanā.

“Trešajā stāvā bija tāda istaba, kurā glabājās visi vecie dokumenti, kuru **īpašnieki** jau bija **viņsaulē**. **Iesākumā** mani pārsteidza tāda kā **klabināšana** un grabēšana tepat blakus, lai gan nams vakarā bija pilnīgi tukšs – pat sarga nebija. Nospriedu, ka draugi ākstās. Man līdzī bija suns, un jutu, ka arī viņš kļūst tāds tramīgs,” baidos notikumus atceras Sabīne.

To, ka te vairs nav runa par kaut kādiem draugu **jociņiem**, viņa saprata, kad pēkšņi __vērās durvis, kuras, pirms tam bija cieši __slēgtas. Turklāt tās atvērās vairākas reizes pēc kārtas. “Skrēju prom, cik ātri spēju. Zināju, ka nav labi __skatīties, taču kaut kas tomēr vilka __skatīties atpakaļ. Šausmās ieraudzīju logā aiz aizkariem stāvam kādu ēnu,” stāsta jaunā dziedātāja. Pēc notikušā viņa trīs mēnešus šajā kultūras namā vairs nerādījās.

(Pēc DELFI Izklaide materiāliem)

10.5. Vai tu tici pārdabiskiem spēkiem? Pamato savu atbildi!

11. Vai tu piekrīti apgalvojumiem?

Apgalvojums	Jā/nē/daļēji	Komentārs
1. Jaunus vārdus var darināt ar priedēkļiem un piedēkļiem.		
2. Katram priedēklim un katram piedēklim ir sava nozīme.		
3. Priedēkļu un piedēkļu nozīmes zināšana palīdz saprast tekstu.		
4. Darinot jaunus vārdus ar priedēkļiem un piedēkļiem, vārdšķira nemainās.		
5. Ar priedēkļiem visvairāk jaunu vārdu var izveidot no lietvārdiem.		

12. Novērtē savas zināšanas un prasmes, liekot balles no 0 līdz 5 (0 – neprotu, nezinu, 5 – protu, zinu)!

Es zinu vismaz 3 vārddarināšanas paņēmienus.	
Es protu paskaidrot, kā darināts vārds.	
Es protu izveidot jaunu vārdu.	

Kas tev nav skaidrs? _____
